

2—Tvůrčí psaní

ZBYNĚK FIŠER

2.1—Definice oboru a jeho místo ve společenských vědách

2.1.1—Co je to tvůrčí psaní

Tvůrčí psaní je vědní obor, který popisuje, jakými tvůrčími metodami lze u studujících rozvíjet kompetenci psát smysluplné, funkčně adekvátní texty. Tvůrčí psaní **poskytuje metody k verbalizaci myšlenkových pochodů**. Tyto kreativizační metody se snažíme proměnit v techniky psaní. Vzniká tak soubor návodů, jak hledat téma, jak (se) stimulovat k psaní, jak začít psát text a jak u psaní vydržet až do úspěšného konce.

Pracovní postupy *tvůrčího psaní* jsou odvozeny z mnoha humanitních, přírodovědných i uměleckých oborů, z oblasti marketingu – a zde všude se také uplatňují. Ne ovšem nějak živelně, tvůrčí psaní je psaní řízené, psaní s determinantami a přesně jasnými cíli. Spojujícím cílem je rozvíjení kompetence myšlenkově řešit problémové situace, samostatně nebo v kooperaci s ostatními. Pracovní metody tvůrčího psaní se stávají **nástrojem myšlenkového tvoření**. Proto by se techniky tvůrčího psaní měly stát součástí výchovy k tvořivému myšlení ve všech oblastech vzdělávání.

Metody *tvůrčího psaní* vedou pisatele k tomu, aby dokázal písemně vyjádřit své přirozené pocity, poznatky a postoje, které se všechny týkají jak světa kolem něj, tak introspektivně jej samotného. Pisatel rozvíjí své schopnosti umět využívat tvůrčí myšlenkové postupy k vytváření nových, přiměřených a hodnotných řešení, pisatel rozvíjí dovednost verbálně fixovat své poznání vlastního vědění (tj. umět srozumitelně napsat, na co přišel a co si uvědomil), učí se poznat způsoby, jakými cestami tvořivě řešit problémy – čili reflektovat učení sebe sama. *Tvůrčí psaní* je totiž zároveň **metodou tvořivého učení**. Textotvorná činnost, fixace poznatků a písemná reflexe procesu poznávání a osvojování rozličných dovedností **je součástí sebeučení** studujícího.

Dnes je myslím beze sporu jasné, že psaní jako zdatnost tvořit texty je jednou z klíčových kompetencí, které vzdělání a výchova poskytují. Texty nám pomáhají fixovat mentální struktury poznání světa. Zachycují tedy i něco z podob našeho myšlení, něco z toho, jak více či méně tvořivě, nebo stereotypně o světě (vnitřním i vnějším) uvažujeme. *Tvůrčí psaní* jako pracovní metoda v heuristických a definičních (formulačních, pojmenovávacích)

fázích výuky (a učení i sebeučení) je aplikovatelné nejen v moderních filologiích, při rozvoji komunikačních dovedností v mateřském či cizím jazyce, v tzv. slohové a literární výchově, ve výuce jazyků, tvůrčí psaní poskytuje pracovní nástroj i pro poznatkové a estetické školní předměty společenskovědných a přírodovědných disciplín.

Určitou skupinu textotvorných technik lze použít jako postupy k přeladění, k odblokování, k odreagování či pobavení a hře pisatele. Řada technik je založena na práci v páru, v kolektivu, vede tedy k rozvoji empatie, adaptability, kooperativních dovedností. Textotvorná simulace očekávaných sociálních interakcí, kdy si pisatel nanečisto, předem napíše třeba rozmanité repliky a variace argumentů, může posloužit jako příprava na rozhovor (pohovor), který má podstoupit. V oblasti speciální výchovy mohou texty plnit také funkci psychodiagnostickou a psychotherapeutickou, ale i abreaktivní a kompenzační, proto je dnes zařazováno do vzdělávání arteterapeutů. — Tyto rozmanité funkce a možnosti použití, ale rovněž rozmanitý původ mnoha textotvorných postupů, metod a technik *tvůrčího psaní* poukazují na **interdisciplinární rozměr disciplíny**.

2.1.2—Výuka tvorby textu na vysoké škole

Dovednost psát srozumitelně texty s odborným obsahem patří ke klíčovým kompetencím absolventa vysoké školy. Student by měl umět bez problémů napsat referát, studii, recenzi nebo zprávu o projektu na vybrané téma svého vystudovaného oboru tak, aby předpokládaný čtenář jeho textu rozuměl. Tím nemám na mysli popularizaci, zjednodušování, laické převyprávění témat, nýbrž dovednosti kompoziční, schopnosti přehledně látku strukturovat, schopnosti srozumitelně formulovat a správně jazykově vyjádřit myšlenky, postoje, hodnocení atd.

V rozvoji **klíčové kompetence** umět psát texty napomáhají studujícím osvědčené návody didaktiky slohu (např. jaký zvolit slohový postup nebo žánr, na jakém místě v textu uvádět citované prameny), poučky z pedagogické psychologie (např. jak efektivně zpracovávat literaturu), knihovnické normy (jak správně citovat) i zákony (např. kdy podle autorského zákona musíme citovat). V posledních dvaceti letech se na českých školách součástí „řemeslné“ přípravy na psaní stávají rovněž techniky a metody oboru *tvůrčí psaní*.

Od sedmdesátých let dvacátého století hledá vědní obor nazvaný *tvůrčí psaní* své místo i na evropské akademické půdě.¹ O složitosti tohoto hledání svědčí skutečnost, že učitelé, teoretici i didaktici *tvůrčího psaní* nacházeli a nacházejí své institucionální zázemí tu na pracovištích lingvistických, jinde na pracovištích literárněvědných, často při katedrách zaměřených na výzkum a výuku mateřského jazyka a národní literatury, nejednou ale u didaktiků cizího jazyka. Většinou však tvůrčí psaní přijalo roli nenápadné popelky, která dokonce ani neusiluje o přízeň prince, což vidíme i na tom, že v žádné encyklopedii národní

1) Původ oboru *creative writing* se klade na americké univerzity, kde zhruba před sto lety vznikaly první kurzy psaní, orientované zpočátku spíše literárně. Dnes je možno na mnoha univerzitách získat v oboru i magisterský a doktorský titul. V akademickém prostředí se také ponejvíce pěstuje tzv. akademické psaní, což jsou kurzy využívající techniky tvůrčího psaní k nácviku tvorby odborného textu.